

Totaal door het dulle heen

Karen Joy Fowler

Totaal door het dolle heen

Vertaling Wim Scherpenisse

Nieuw Amsterdam *Uitgevers*

Voor de fragmenten uit het verhaal 'Een verslag voor een academie' van Franz Kafka is gebruikgemaakt van de Nederlandse vertaling van Nini Brunt, die is verschenen in Franz Kafka, *Verzameld werk*, Amsterdam 1977.

Er worden tekstfragmenten geciteerd uit 'The Hukilau Song' van Jack Owens en 'Love Potion No. 9' van Jerry Leiber en Mike Stoller. De vertaling van het gedicht 'Ik reken op je! Bij!' van Emily Dickinson is van Peter Versteegen en is overgenomen uit de tweetalige uitgave

Gedichten, Amsterdam 2005.

De vertaling van het fragment uit *Macbeth* van Shakespeare is van dr. L.A.J. Burgersdijk en is overgenomen uit *De werken van William Shakespeare*, Leiden 1885.

Oorspronkelijke titel *We Are All Completely Beside Ourselves*.

Plume, New York

© 2014 Karen Joy Fowler

© 2015 Nederlandse vertaling Wim Scherpenisse /

Nieuw Amsterdam *Uitgevers*

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Nico Richter

Omslagillustratie © Serpent's Tail

NUR 302

ISBN 978 90 468 1882 4

www.nieuwamsterdam.nl/karenjoyfowler

*Ter nagedachtenis aan de geweldige Wendy Weil,
kampioene op het gebied van boeken en dieren
en mij in beide hoedanigheden dierbaar*

(...) uw leven als apen, mijne heren, in zover er iets dergelijks achter u ligt, kan niet verder van u verwijderd zijn, dan het mijne van mij. Maar aan zijn hielen voelt iedereen die zich op aarde bevindt het kriebelen: de kleine chimpansee even goed als de grote Achilles.

– Franz Kafka, 'Een verslag voor een academie'

PROLOOG

Wie mij nu kent, zal maar moeilijk kunnen geloven dat ik als kind heel veel praatte. Er bestaat een filmpje dat is opgenomen toen ik twee was, zo'n ouderwets filmpje zonder geluid waarvan de kleuren inmiddels helemaal zijn verbleekt – de lucht wit, mijn rode gymschoenen spookachtig roze – maar je ziet nog steeds hoeveel ik toen praatte.

Ik speel een beetje voor tuinarchitect, ik pak losse steentjes op uit het grind van onze oprit, loop ermee naar onze grote tinnen wastobbe, gooi ze er een voor een in en ga dan het volgende steentje halen. Ik werk hard, maar op een aandachttrekkerige manier. Ik zet grote ogen op als een actrice uit de tijd van de stomme film. Ik houd trots een fraai doorzichtig stuk kwarts omhoog, stop het in mijn mond en schuif het in mijn wang.

Mijn moeder duikt op en haalt het eruit. Daarna verdwijnt ze weer buiten beeld, maar ik praat nu met grote nadruk – dat zie je aan mijn gebaren – en ze komt terug en gooit het stuk kwarts in de tobbe. Het hele filmpje duurt een minuut of vijf en ik praat aan één stuk door.

Een paar jaar later las mama ons dat sprookje voor waarin de ene zus (de oudste) in padden en slangen spreekt en de andere (de jongste) in bloemen en edelstenen, en dat roept nu dit beeld bij mij op, die scène uit dat filmpje waarin mijn moeder haar hand in mijn mond steekt en er een diamant uit haalt.

Ik was als klein meisje vlasblond, veel mooier dan ik later ben geworden, en helemaal opgetut voor de camera. Mijn springerige haar is geplet met water en wordt aan één kant in bedwang ge-

houden door een haarspeld met geslepen steentjes in de vorm van een strik. Zodra ik mijn hoofd beweeg, fonkelt die in het zonlicht. Ik maak met mijn handje een weids gebaar naar de tobbe met stenen. Ooit zal dit allemaal van jou zijn, heb ik misschien gezegd.

Of iets heel anders. Het gaat in dat filmpje niet om de woorden zelf. Mijn ouders wilden vooral laten zien hoe buitensporig veel het er waren en hoe onuitputtelijk mijn woordenvloed was.

Toch waren er ook momenten waarop ik tot zwijgen moest worden gebracht. Als er twee dingen bij je opkomen, bedenk dan wat het leukste is en zeg alleen dat, opperde mijn moeder een keer bij wijze van richtlijn voor beleefd gedrag in gezelschap, en later werd de regel verscherpt tot één op de drie dingen. Mijn vader kwam elke avond in de deuropening van mijn kamer staan om me fijne dromen toe te wensen en dan praatte ik aan één stuk door, zonder adem te halen, in een wanhopige poging hem enkel en alleen met mijn stem in mijn kamer te houden. Ik zag zijn hand op de deurknop, de beginnende dichtzwaaibeweging van de deur. Ik wil nog iets zeggen! zei ik, en dan bleef de deur halverwege steken.

Begin dan maar in het midden, antwoordde hij, een schaduw met het ganglicht achter zich, vermoeid zoals volwassenen 's avonds zijn. Het licht weerkaatste in mijn slaapkamerraam als een verre ster waarover je zou kunnen dromen.

Laat het begin maar weg en begin in het midden.

DEEL I

De storm die mij uit mijn verleden achterna woei,
ging liggen.

– Franz Kafka, ‘Een verslag voor een academie’

I

Het midden van mijn verhaal speelt zich af in de winter van 1996. We waren tegen die tijd allang verschrompeld tot het gezinnetje dat door dat oude filmpje was voorspeld: ik, mijn moeder en, onzichtbaar maar onmiskenbaar aanwezig achter de camera, mijn vader. In 1996 was het tien jaar geleden dat ik mijn broer voor het laatst had gezien en zeventien jaar geleden dat mijn zusje was verdwenen. In het midden van mijn verhaal draait alles om hun afwezigheid, maar dat zou je makkelijk kunnen ontgaan als ik het je niet had verteld. In 1996 gingen er soms dagen voorbij dat ik nauwelijks aan hen dacht.

1996. Schrikkeljaar. Het Jaar van de Vuurrat. President Clinton was net herkozen, maar dat zou verdrietig aflopen. Kabul was in handen van de taliban gevallen. De belegering van Sarajevo was voorbij. Charles was net officieel gescheiden van Diana.

De komeet van Hale-Bopp vloog door ons deel van het zonnestelsel. In november doken er voor het eerst geruchten op over een Saturnusachtig object in de komeetstaart. Dolly, het gekloonde schaap, en Deep Blue, het schakende computerprogramma, waren prominent in het nieuws. Er waren aanwijzingen voor leven op Mars. Het Saturnusachtige object in de staart van Hale-Bopp was misschien wel een ruimteschip met buitenaardse wezens. In mei '97 zouden negenendertig mensen zelfmoord plegen als noodzakelijke eerste stap om aan boord te kunnen gaan.

Wat lijkt ik in vergelijking met dat alles gewoontjes. Ik was in 1996 tweeëntwintig, doolde voor het vijfde jaar rond op de University of California, Davis, was desondanks nog maar tweede- of

misschien net derdejaars, maar zo totaal ongeïnteresseerd in de finesses van studiepunten, exameneisen en diploma's dat er van afstuderen voorlopig geen sprake kon zijn. Ik zocht het qua opleiding meer in de breedte dan in de diepte, zoals mijn vader graag naar voren mocht brengen. Hij zei het vaak.

Maar ik zag geen reden om me te haasten. Ik had geen specifieke ambities afgezien van de wens om ofwel in brede kring bewonderd te worden, ofwel achter de schermen invloedrijk te zijn – tussen die twee kon ik niet goed kiezen. Het maakte ook weinig uit, want geen enkele studie leek uitzicht te bieden op het een of het ander.

Mijn ouders, die nog steeds in mijn levensonderhoud voorzagen, ergerden zich aan me. Mijn moeder ergerde zich in die tijd aan veel dingen. Dat was voor haar iets nieuws, die hoge doses gerechtvaardigde ergernis. Ze kreeg er nieuwe levenskracht van. Ze had onlangs verklaard dat ze het zat was om de tolk en bemiddelaar tussen mij en mijn vader te zijn; sindsdien hadden hij en ik nauwelijks een woord meer gewisseld. Ik herinner me niet dat ik dat erg vond. Mijn vader was zelf universitair docent en een schoolmeester tot in zijn merg. Ieder gesprek behelsde een les, als de pit in een kers. Tot op de huidige dag maakt de socratische methode me hels.

De herfst kwam dat jaar heel abrupt, alsof er een deur opening. Toen ik op een ochtend naar college fietste, vloog er een grote troep Canadese ganzen over. Ik kon ze niet zien, het zicht was heel slecht, maar ik hoorde het jazzy getoeter boven me. Er dampte een dichte, laaghangende mist van de velden die me helemaal omhulde, alsof ik door wolken fietste. Laaghangende Californische mist lijkt niet op gewone mist, hij bestaat niet uit drijvende plukken, maar uit een compacte massa die blijft hangen. Ieder ander zou het waarschijnlijk gevaarlijk hebben gevonden om door zo'n onzichtbare wereld te zoeven, maar ik heb – of had als kind – een grote voorliefde voor slapstick en ongelukken, dus ik genoot met volle teugen.

Ik voelde me gepolijst door de vochtige lucht en misschien zelfs los van alles, een beetje uitgelaten. Dat betekende dat ik in de bibliotheek wat zou kunnen flirten als ik naast iemand zat die me daar ontvankelijk voor leek, of dat ik zou zitten dagdromen tijdens een college. Ik voelde me destijds vaak uitgelaten; ik genoot van het gevoel, maar er was nooit iets concreets uit voortgekomen.

Tussen de middag at ik iets in de kantine, waarschijnlijk een tosti – laten we het daarop houden. Ik had de gewoonte mijn boeken op de stoel naast me te leggen, zodat ik ze snel kon weghalen als er een interessant iemand aankwam terwijl de oninteressanten erdoor zouden worden afgeschrikt. Op mijn tweeëntwintigste hanteerde ik de puberaalst denkbare definitie van interessant en was ik naar mijn eigen maatstaven zelf verre van interessant.

Aan het tafeltje naast me zat een stel, en de stem van het meisje nam gaandeweg zozeer in volume toe dat ik wel moest luisteren. ‘Godverdomme, wil je meer ruimte?’ vroeg ze. Ze droeg een kort blauw T-shirt en een ketting met een glazen hangertje in de vorm van een maanvis. Haar lange donkere haar hing in een slordige vlecht op haar rug. Ze stond op en veegde met één armbeweging alles van het tafeltje. Ze had mooie bicepsen, ik weet nog dat ik wilde dat ik zulke armen had.

Borden vielen op de grond in stukken, gemorste ketchup en cola vermengden zich met de scherven. Er moet achtergrondmuziek zijn geweest, want er is tegenwoordig altijd achtergrondmuziek, ons hele leven is van een soundtrack voorzien (die in de meeste gevallen te ironisch is om toeval te zijn; dat terzijde), maar ik herinner me er niets van. Misschien was er alleen een weldadige stilte en het gespetter van vet op de grill.

‘Zo beter?’ vroeg het meisje. ‘Nee, ik hou mijn mond niet. Ik geef je meer ruimte, dat wou je toch?’ Ze tilde het tafeltje op, zwaaide het opzij en smet het neer. ‘Nou tevreden?’ Ze ging nog harder praten. ‘Wil iedereen nu alsjeblieft weggaan, zodat mijn vriend meer ruimte heeft? Hij heeft namelijk verdomd veel ruimte

nodig.’ Ze gooide haar stoel op de hoop ketchup en borden. Nog meer geluiden van brekend aardewerk en een zich plotseling verspreidende koffiégeur.

De andere aanwezigen zaten verstart op hun stoelen met hun vork halverwege hun mond en hun lepel in de soep – zoals mensen werden aangetroffen na de uitbarsting van de Vesuvius.

‘Doe nou niet, liefde,’ zei haar vriend op een gegeven moment, maar ze deed het wel en hij nam niet de moeite het nog een keer te zeggen. Ze liep naar een ander tafeltje, dat leeg was op een blad met vuile borden na. Daar brak ze systematisch alles wat kapot kon en gooide ze met alles wat niet te zwaar was. Een zoutvaatje vloog rondtollend tot vlak bij mijn voet.

Een jongen kwam overeind uit zijn stoel en zei licht stotterend dat ze moest bedaren. Ze gooide een lepel naar hem, die hoorbaar tegen zijn voorhoofd knalde. ‘Kies nooit partij voor eikels,’ zei ze. Haar stem klonk allesbehalve kalm.

Hij zakte met grote ogen terug in zijn stoel. ‘Ik mankeer niks, hoor,’ zei hij tegen niemand in het bijzonder, maar hij leek het zelf niet te geloven. En toen, verrast: ‘Godsamme! Ze viel me aan.’

‘Ik ben dit gezeik zó zat,’ zei de vriend. Het was een lange jongen met een mager gezicht, een slobberige spijkerbroek en een lange jas. Een neus als een mes. ‘Breek de hele boel maar af, gestoord wijf. Maar geef me eerst mijn sleutel even terug.’

Ze smiet nog een stoel door de kantine, die mijn hoofd op een meter na miste – en dan neem ik het ruim; het leek veel minder – en mijn tafeltje trof, dat omviel. Ik greep snel mijn glas en mijn bord. Mijn boeken vielen met een harde klap op de grond. ‘Kom maar halen,’ zei ze tegen hem.

Dat vond ik grappig, die aansporing boven die berg gebroken borden, en ik stootte een verkrampde lach uit, een vreemd, luid kwaakgeluid waarop iedereen mijn kant op keek. Ik hield er gauw weer mee op, want er viel niets te lachen, en iedereen keek weer naar haar. Door de glazen wanden zag ik dat een paar mensen op

het binnenplein de commotie hadden opgemerkt en naar binnen stonden te kijken. Drie mensen die net binnenkwamen om te lunchen, bleven bij de deur staan.

‘Dat ga ik zeker doen.’ Hij liep een paar passen in haar richting. Ze pakte een handvol met ketchup besmeurde suikerklontjes en gooide ze naar hem.

‘Ik ben er klaar mee,’ zei hij. ‘Het is uit tussen ons. Ik zet je troep op de gang en laat een nieuw slot op de deur zetten.’ Hij draaide zich om en ze gooide een glas naar zijn hoofd, dat tegen zijn oor knalde. Hij viel bijna, wankelde even, bevoelde de plek met één hand en keek of er bloed aan zijn vingers zat. ‘Ik krijg nog geld van je voor die benzine,’ zei hij zonder achterom te kijken. ‘Maak het maar over.’ En hij verdween.

Het was even stil terwijl de deur dichtviel. Toen voer het meisje uit tegen de andere aanwezigen. ‘Wat valt er hier te zien, stelletje losers?’ Ze pakte een stoel en ik kon niet voorspellen of ze hem overeind zou zetten of ermee ging gooien. Volgens mij wist ze het zelf nog niet.

Er kwam iemand van de campuspolitie. Hij naderde mij behoedzaam, met een hand op zijn pistoolholster. Mij! Ik stond bij mijn omgevallen tafeltje en stoel met het onschuldige glas melk en het bord met mijn half opgegeten tosti nog steeds in mijn hand. ‘Zet maar neer, meisje,’ zei hij, ‘en ga even zitten.’ Waar neerzetten? Waar gaan zitten? Ik was zelf het enige wat hier in de buurt nog overeind stond. ‘We kunnen erover praten. Je kunt me vertellen wat er is. Er is nog niets onherstelbaars gebeurd.’

‘Niet zij,’ zei de vrouw achter de bar. Het was een stevige vrouw, oud – minstens veertig – en met een schoonheidsvlekje op haar bovenlip en kloddertjes eyeliner in haar ooghoeken. Jullie doen allemaal maar alsof je hier de baas bent, had ze tegen me gezegd toen ik een hamburger terugstuurde die nog half rauw was. Maar jullie komen en gaan. En niemand denkt er ooit aan dat ik hier altijd moet blijven.

‘Die lange,’ zei ze tegen de politieman. Ze wees, maar hij keek niet naar haar, want hij hield mij nauwlettend in de gaten in afwachting van mijn volgende beweging.

‘Kalm nou maar,’ zei hij op zachte en vriendelijke toon. ‘Er is nog niets onherstelbaars gebeurd.’ Hij kwam naar voren, pal langs het meisje met de vlecht en de stoel. Ik zag haar ogen achter zijn schouder.

‘Waar is de politie als je ’m nodig hebt?’ zei ze tegen me. Ze glimlachte en het was een vriendelijke lach. Grote witte tanden. ‘Nou ja, iemand moet het doen.’ Ze tilde de stoel boven haar hoofd. ‘Geen soep vandaag.’ Ze gooide de stoel in de richting van de deur, weg van de politieman en mij. Hij kwam op zijn rugleuning neer.

Toen de politieman zich omdraaide, liet ik mijn bord en mijn vork vallen. Dat was heus niet mijn bedoeling. De vingers van mijn linkerhand verslaptten gewoon opeens. Op het lawaai draaide de politieman zich met een ruk weer naar mij om.

Ik had nog steeds dat halfvolle glas melk in mijn hand. Ik hief het een eindje omhoog, alsof ik een toast wilde uitbrengen. ‘Dat zou ik niet doen,’ zei hij, al een heel stuk minder vriendelijk. ‘Ik maak geen grapje. Stel mijn geduld niet op de proef.’

Ik gooide het glas op de grond. Het brak en er spatte melk op mijn schoen en in mijn sok. Ik liet dat glas niet opeens los. Ik smeed het zo hard als ik kon op de grond.

Veertig minuten later zaten het gestoorde wijf en ik opgepropt achter in een auto van de districtspolitie van Yolo County, want de zaak was de brave campuspolitie allang boven het hoofd gegroeid. We hadden zelfs handboeien om, wat veel meer pijn aan mijn polsen deed dan ik ooit voor mogelijk had gehouden.

Nu de vrouw gearresteerd was, was haar humeur enorm opgeknaapt. ‘Ik heb duidelijk tegen hem gezegd dat ik geen grapje maakte,’ zei ze, vrijwel hetzelfde wat die man van de campuspolitie tegen mij had gezegd, maar dan meer treurig dan triomfantelijk. ‘Ik ben heel blij dat je mee bent gegaan. Ik ben Harlow Fielding. Vakgroep dramaturgie.’

Je méént het.

‘Ik heb nog nooit een Harlow ontmoet,’ zei ik. Iemand die van voren zo heet, bedoelde ik. Ik kende wel iemand met de achternaam Harlow.

‘Ik ben naar mijn moeder genoemd, en zij weer naar Jean Harlow. Omdat Jean Harlow mooi én slim was, níét omdat mijn opa een ouwe viezerik was. Niet eens. Maar wat heeft ze eraan gehad, vraag ik me af. Zij is niet bepaald een voorbeeld voor ons allen.’

Ik wist niets van Jean Harlow, behalve dat ze misschien in *Gone with the Wind* speelde, een film die ik nooit had gezien en ook niet wilde zien. Die oorlog is voorbij. Ga eens verder met je leven. ‘Ik ben Rosemary Cooke.’

“Daar hebt gij Rozemarijn, dat is voor de herinnering,” zei Harlow. ‘Prachtig. Helemaal geweldig.’ Ze schoof haar armen

onder haar kont en vervolgens onder haar benen door, zodat ze haar geboeide polsen uiteindelijk verdraaid voor zich had. Als ik dat ook had gekund, hadden we elkaar de hand kunnen schudden, wat kennelijk haar bedoeling was, maar ik kon het niet.

Daarna werden we naar de gevangenis gebracht, waar dezelfde manoeuvre voor een sensatie zorgde. Er werden een paar politiemannen bij geroepen om toe te kijken terwijl Harlow welwillend hurkte en een paar keer over haar geboeide handen heen stapte en weer terug. Ze temperde hun enthousiasme met een triomfante-lijke bescheidenheid. 'Ik heb heel lange armen,' zei ze. 'Ik kan nooit mouwen vinden die me passen.'

De naam van de agent die ons had gearresteerd was Arnie Haddick. Toen agent Haddick zijn pet afzette, bleek hij een haarlijn te hebben die in een keurige ronde boog van zijn voorhoofd terugweek, waardoor hij een prettig overzichtelijk, opgewekt gezicht had.

Hij deed onze handboeien af en droeg ons ter verdere afhandeling over aan de autoriteiten. 'Alsof we poststukken zijn,' merkte Harlow op. Ze maakte de indruk vaker met dit bijtje te hebben gehakt.

Ik had dat niet. De uitgelatenheid die ik die ochtend had gevoeld, was allang verdwenen en had plaatsgemaakt voor iets bedrukkends, iets als verdriet of misschien heimwee. Wat had ik gedaan? En waarom in vredesnaam? Felle tl-buizen zoemden boven ons als vliegen en accentueerden de wallen onder de ogen van alle aanwezigen, zodat iedereen er oud, wanhopig en een beetje groenig uitzag.

'Neem me niet kwalijk, maar hoelang gaat dit duren?' vroeg ik. Ik was zo beleefd als ik kon. Het drong tot me door dat ik het middagcollege zou missen. Middeleeuwse Europese geschiedenis. De ijzeren maagd, onderaardse kerkers en brandstapels.

'Het duurt zo lang als het duurt.' De vrouw van de gevangenis wierp me een hatelijke, groenige blik toe. 'En nog langer als je me irritante vragen gaat stellen.'